

Warszawa, dnia 23 września 2015 r.

KMP.573.11.2015.MF

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Policyjnej Izbie Dziecka w Olsztynie
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 14 lipca 2015 r., do Policyjnej Izby Dziecka w Olsztynie (nazywanej dalej: PID, izbą lub placówką), udali się pracownicy Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (dalej: KMP): dr Justyna Józwiak (socjolog, politolog w zakresie resocjalizacji), Wojciech Sadownik (prawnik) oraz Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania zatrzymywanych nieletnich i dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji dotyczących funkcjonowania izby przedstawionej przez sierż. szt. Piotra Bojarskiego – dyżurnego PID oraz st. asp. Pawła Kadysa – wychowawcę;
- oglądzie wszystkich pomieszczeń PID, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla nieletnich;
- zapoznaniu się na miejscu z dokumentacją związaną z funkcjonowaniem placówki.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali funkcjonariuszy pełniących służbę w izbie o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumentację związaną z funkcjonowaniem placówki.

2. Legalność pobytu

Izba przeznaczona jest dla 32 osób. Od początku 2014 r. do 30 czerwca 2015 r. przebywało w niej 383 nieletnich, w tym 87 chłopców i 8 dziewcząt. W 95 przypadkach powodem umieszczenia w PID było podejrzenie popełnienia czynu karalnego [art. 32g § 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawie nieletnich (Dz. U. z 2014 r. poz. 382 j.t.), dalej: upn]; 84 nieletnich zostało umieszczonych w pid na czas uzasadnionej przerwy w konwoju, albo na czas czynności sądowych (art. 32h § 1 ust. 1 i 2 upn), 104 nieletnich zostało zatrzymanych i umieszczonych w izbie w związku z samowolnym oddaleniem się poza placówkę podlegającą Ministerstwu Sprawiedliwości lub Ministerstwu Edukacji Narodowej (art. 32g § 9 upn).

Analiza protokołów zatrzymania nie wykazała przypadków pobytu nieletnich w izbie przekraczającego czas wskazany w upn.

3. Personel

W PID zatrudnionych jest 11 funkcjonariuszy, w tym kierownik (9 mężczyzn). Spośród wyżej wymienionych policjantów 10 posiada wykształcenie wyższe pedagogiczne, jedna osoba wykształcenie średnie.

W przypadku umieszczenia w izbie nieletniej, czynności związane z jej osadzeniem wykonuje funkcjonariuszka.

Z przekazanych wizytującym informacji wynika, że w analizowanym okresie od początku 2014 r. do dnia wizytacji funkcjonariusze pełniący służbę w PID brali udział w następujących szkoleniach: udzielanie pierwszej pomocy przedmedycznej, szkolenie z treści zarządzenia 134 KGP z dnia 30 października 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w policyjnej izbie dziecka, gorączka krwotoczna wywołana wirusem ebola, postępowanie z osobami, których zachowanie wskazuje na zaburzenia psychiczne – aspekt psychologiczny, „Moc tak, przemoc nie” – program przeciwdziałania przemocy w rodzinie, taktyka i technika pełnienia służby konwojowej, zasady etyki zawodowej policjantów, użycie i wykorzystanie śpb i broni palnej.

Przedstawiciele KMP zalecają zapewnienie szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym. Wskazuje na to pkt 85 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności, Reguły Hawańskie (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) stanowiący, iż *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.*

4. Warunki bytowe

Izba zlokalizowana jest w budynku jednopiętrowym, przy ul. Borowej 9a. Infrastruktura placówki wymaga przeprowadzenia kompleksowego remontu połączonego z wymianą mebli w świetlicach oraz gabinecie lekarskim. Pomieszczenia izby od dawna nie były remontowane. Natomiast meble i sprzęt, z których korzystają nieletni uwidacznia wysoki poziom wyeksploatowania.

Monitoringiem wizyjnym objęte są następujące pomieszczenia: świetlica dzienna, główne wejście, każda z 8 sypialni. Pomieszczenia newralgiczne z punktu widzenia ochrony praw człowieka – pomieszczenia sanitarne oraz przebieralnia – nie zostały objęte monitoringiem.

Podgląd dostępny jest na ekranie w dyżurce, w miejscu niedostępnym dla osób trzecich. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez wychowawcę zapis z monitoringu przechowywany jest ok. 30 dni, następnie obraz jest nadpisywany.

Czynności związane z przyjęciem i zwolnieniem nieletniego realizowane są w przebieralni. Wartościowe przedmioty składowane są w szafie depozytowej, pozostałe w przeznaczonym do tego celu magazynie.

Przedstawiciele KMP wyrazili kategoryczne zastrzeżenia w zakresie, w jakim infrastruktura PID pozwala na realizację prawa nieletnich do przebywania na świeżym powietrzu. Jak wynika z przekazanych wizytującym informacji, pomimo iż przy izbie znajduje się ogromne boisko sportowe, nie jest ono użytkowane. Jak udało ustalić się wizytującym placówkę, od czasu próby ucieczki z boiska istnieje nieformalny zakaz korzystania z niego z racji na brak odpowiedniego zabezpieczenia terenu. Taka sytuacja absolutnie nie może mieć miejsca. **W efekcie bowiem realizacja zajęć sportowo-rekreacyjnych ma fikcyjny charakter, a nieletni pozbawieni są możliwości przebywania na świeżym powietrzu.** Co więcej przedstawiciele KMP zostali

poinformowani, że wyjścia na świeże powietrze odbywają się na małym skrawku łączącym wyjście z PID z ogrodzeniem boiska. Na tej małej powierzchni z trudnością pomieściły się dwie przedstawicielki KMP oraz osoba oprowadzająca po placówce. Przedstawiciele KMP zalecają pilne uruchomienie boiska sportowego i umożliwienie nieletnim odbywania zajęć sportowych i spacerów. Należy mieć na uwadze, że zgodnie z zasadą 81 zaleceń Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi (CM/Rec(2008)11) *wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda.*

5. Traktowanie

Na podstawie zebranych podczas wizytacji materiałów przedstawiciele KMP odnotowali następujące uwagi dotyczące traktowania nieletnich:

5.1. Zgodnie z informacjami przekazanymi wizytującym, przeszukanie nieletnich połączone jest z koniecznością zdjęcia bielizny. Tak praktyka uzasadniona została przede wszystkim względami zapewnienia bezpieczeństwa i higieny. Jeśli nieletni ma jakiegokolwiek obrażenia na ciele, kierowany zostaje na badanie lekarskie. Czynność odbywa się w niemonitorowanym pomieszczeniu szatni.

Przedstawiciele KMP zauważają, że przepisy regulujące funkcjonowanie policyjnych izb dziecka wskazują, że nieletni podlega szczegółowemu sprawdzeniu w celu odebrania rzeczy po przyjęciu do izby (§ 4 pkt 2 Regulaminu pobytu w izbie, Załącznik Nr 12 do rozporządzenia, dalej regulamin). W obowiązujących przepisach brakuje jednakże dokładnej definicji i określenia, na czym polega *sprawdzenie osoby zatrzymanej*. Zdaniem reprezentantów mechanizmu, przyjęcie, iż wiąże się ono z rozebraniem osoby zatrzymanej lub poleceniem zatrzymanemu zdjęcia ubrania, mimo iż wydaje się zasadne, jest niedopuszczalne. Czynność taka ingeruje bowiem w chronione Konstytucją¹ prawo do nietykalności i wolności osobistej, a więc wymaga uregulowania w akcie prawnym rangi ustawowej. Problem ten został poruszony w Raporcie Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2013. Minister Spraw Wewnętrznych w piśmie z dnia 2 kwietnia 2015 r. (DKSiW-ZPC-0790-2/2014) podzielił stanowisko prezentowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich

---

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483), art. 41.

w przedmiocie konieczności zamieszczenia w akcie prawnym rangi ustawowej przepisów określających czynność szczegółowego sprawdzenia w trakcie jej przyjmowania i pobytu m.in. w PID. Ponadto wszelkie środki bezpieczeństwa (w tym przypadku rozbieranie się), wkraczające tak dalece w wolność i prywatność człowieka, powinny być ograniczone do koniecznego minimum i wyjątkowych sytuacji.

W związku z powyższym pracownicy BRPO zalecają przeprowadzanie sprawdzenia tylko w uzasadnionych przypadkach.

5.2. Zgodnie z informacją przekazaną wizytującym zasadą obowiązującą w izbie jest odbieranie ubrań prywatnych wszystkim nieletnim. Otrzymują oni w zamian zastępczą odzież, bieliznę i obuwie. W ocenie przedstawicieli KMP taka praktyka jest zbyt daleko idąca. Zgodnie z § 7 pkt 1 regulaminu, na czas pobytu w izbie nieletni otrzymuje nieodpłatnie odzież, bieliznę i obuwie, odpowiednie do pory dnia i roku, o ile własna odzież nieletniego nie nadaje się do użytku lub jeśli jej używanie jest niedopuszczalne ze względów higienicznych. Decyzję w tym zakresie podejmuje kierownik izby lub wyznaczona przez niego osoba. Tymczasem w wizytowanej placówce nie ma możliwości pozostania we własnej odzieży, koniecznością jest bowiem oddawanie prywatnej odzieży do depozytu. W związku z powyższym pracownicy BRPO zalecają stosować się do ww. przepisów i odbierać odzież osadzonemu tylko w uzasadnionych przypadkach.

W tym miejscu należy zaznaczyć, iż w czasie wizytacji w izbie nie zmagazynowano w ramach puli odzieży zastępczej biustonoszy jednorazowych w przypadku, gdyby niezbędne było przekazanie takiej bielizny przyjmowanej do izby nieletniej. Przedstawiciele KMP zalecają wyposażenie PID w jednorazowe biustonosze.

Od początku 2014 r. do dnia wizytacji w placówce nie wystąpiły okoliczności zastosowania wzmożonych środków ostrożności. W okresie tym nastąpiło jedno zdarzenie nadzwyczajne – próba samobójcza nieletniego, który został przetransportowany karetką pogotowia ratunkowego do szpitala psychiatrycznego.

6. Prawo do informacji

Zgodnie z przekazanymi wizytującym informacjami, każdy nowo przyjmowany wychowanek podczas rozmowy z funkcjonariuszami pełniącymi służbę w PID zostaje pouczony o regulaminie, prawach i obowiązkach oraz udzielone zostają odpowiedzi na pytania i niejasności, jeśli takie zgłasza.

Z analizowanej dokumentacji dotyczącej pobytu nieletnich w izbie wynika, że zostają oni powiadomieni o przysługujących im prawach i obowiązkach, porządku dnia, regulaminie pobytu oraz informacją o wyposażeniu placówki w urządzenia systemu monitoringu w czasie przeprowadzania czynności wstępnych podczas przyjmowania ich do izby. W zgromadzonej dokumentacji znajdowały się podpisane przez nieletnich oświadczenia o zapoznaniu się z treścią regulaminu pobytu w izbie oraz obowiązującego porządku dnia.

Regulamin wraz z wykazem adresów instytucji stojących na straży praw człowieka znajdowały się w świetlicy i sypialniach dla nieletnich. Przedstawiciele KMP wskazują jednak, iż dane kontaktowe do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich należy uzupełnić o numer bezpłatnej infolinii 800 676 676.

W dniu wizytacji na prośbę wizytujących zostały im okazane tłumaczenia dokumentów dotyczących pobytu nieletnich w PID na języki obce.

7. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Zgodnie z art. 32g § 5 upn., Policja niezwłocznie zawiadamia rodziców lub opiekunów nieletniego o zatrzymaniu. Przedstawiciele KMP analizując losowo wybrane protokoły zatrzymania nie natrafili na żaden przypadek budzący ich wątpliwości, dotyczący poinformowania rodziców lub opiekunów nieletniego o jego zatrzymaniu w odroczonym od niego czasie.

Z informacji przekazanych wizytującym wynika, że nieletni korzystają z prawa do odwiedzin przez rodziców, opiekunów, sympatii lub adwokata.

Odwiedziny odbywają się w przeznaczonym na ten cel pokoju w obecności funkcjonariusza policji. W ocenie przedstawicieli KMP, zasada przyjęta w PID, polegająca na każdorazowym udzielaniu widzenia w obecności funkcjonariusza policji jest naruszeniem prawa do ochrony tajemnicy komunikowania się. Obecność funkcjonariuszy policji podczas odwiedzin rodziców lub opiekunów nieletniego powinna być stosowana tylko w uzasadnionych, wyjątkowych przypadkach, które mogą godzić w bezpieczeństwo placówki, nieletniego lub osób odwiedzających, lub w sytuacji, gdy sąd wyda pisemne polecenie udzielenia widzenia w obecności personelu izby.

Nieletni umieszczeni w PID nie mają możliwości wykonywania rozmów telefonicznych. W razie zgłoszenia takiej potrzeby policjanci kontaktują się ze wskazaną osobą. Przedstawiciele KMP każdorazowo podkreślają, że pobyt w Izbie może stanowić dla nieletniego trudne doświadczenie, zatem świadomość posiadania bliskich i utrzymywania z nimi kontaktu jest niezwykle potrzebna i może wpłynąć korzystnie na

jego dalsze funkcjonowanie. W związku z tym pracownicy BRPO są zdania, iż należy dążyć, aby kontakt ten odbywał się w warunkach zapewniających prywatność oraz swobodną wymianę zdań, oraz możliwy był również w formie telefonicznej. Należy zwrócić uwagę, iż Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom (CPT), w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r. [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.); CPT (2005)3] zalecił, *aby władze polskie podjęły następujące kroki w policyjnych izbach dziecka: stworzenie większych możliwości podtrzymywania kontaktów z rodzinami, szczególnie należy pozwolić na regularne wizyty rodzin, poza wyjątkowymi przypadkami, które są umotywowane okolicznościami. Nadto, dzieci powinny mieć pozwolenie na korzystanie z telefonu (paragraf 44).*

8. Prawo do ochrony zdrowia

Zgodnie z udzielonymi wizytującym informacjami, badaniom lekarskim przed umieszczeniem w izbie są poddawani nieletni z widocznymi obrażeniami ciała, będący pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających oraz nieletni żądający przeprowadzenia badania. W przypadku przeprowadzenia takiego badania, do dokumentacji nieletniego dołączane jest zaświadczenie lekarskie stwierdzające wystąpienie przeciwwskazań do umieszczenia w policyjnej izbie dziecka lub ich brak.

Pomimo iż, obowiązujące przepisy w zakresie funkcjonowania policyjnych izb dziecka nie określają takiego obowiązku, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji stoją na stanowisku, iż każdego nowoprzyjętego nieletniego należy poddawać badaniu lekarskiemu. Podobne zdanie wyraził CPT, w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r. [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.); CPT (2005)3]. Należy w tym miejscu dodać także, iż wstępne badanie lekarskie jest przedmiotem reguły 62.5 zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich, która stanowi, że *możliwie jak najszybciej po przyjęciu do instytucji nieletni zostanie poddany badaniu medycznemu, utworzona zostanie jego dokumentacja medyczna, w której odnotowywane będą wszelkie choroby, obrażenia i sposoby ich leczenia.*

W przypadku zaobserwowania objawów chorobowych podczas pobytu nieletniego w PID wzywane jest pogotowie ratunkowe. W izbie wyodrębniony został niemonitorowany pokój do badań lekarskich. Informacje o interwencjach lekarskich wpisywane są do *książki wizyt lekarskich.*

9. Oddziaływania kulturalno–oświatowe

Zgodnie z ramowym porządkiem dnia w PID, zajęcia z nieletnimi odbywają się codziennie i obejmują: *zajęcia w świetlicy (przeglądanie bieżącej prasy, czytanie książek), zajęcia sportowe na placu spacerowym (gra w siatkówkę, koszykówkę, badminton), zajęcia sportowe w świetlicy (gra w tenisa stołowego, szachy, warcaby), zajęcia plastyczne oraz prowadzenie rozmów indywidualnych (godz. 9:30 do 13:00), cisza popołudnia (czytanie czasopism, wybranej lektury, oglądanie telewizyjnych programów edukacyjnych) (w godz. 14:00 do 15:00), zajęcia sportowe na placu sportowym i w świetlicy (w godz. 15:00 do 16:30) oraz zajęcia w świetlicy (oglądanie filmów, słuchanie muzyki, samokształcenie) (od godz. 16:30 do 18:00)*. Przedstawiciele KMP ponownie przypominają, że w kontekście sytuacji dotyczącej boiska sportowego (opisanej w pkt 4 niniejszego Raportu), zajęcia sportowe na placu sportowym należy uznać za zajęcia mające fikcyjny charakter.

Przedstawiciele KMP zapoznani się z wybranymi konspektami zajęć organizowanych w izbie. Warto podkreślić, że wśród realizowanych w izbie programów są także zagadnienia z zakresu psychoedukacji (np. Asertywność – sztuka zarówno odmawiania jak i bycia sobą, Emocje, Empatia).

10. Sytuacja osób niepełnosprawnych

Przedstawiciele KMP zwracają uwagę, że pomieszczenia PID nie posiadają dostosowań do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową. W związku z tym, że istnieje możliwość umieszczenia takich osób w izbie, pracownicy mechanizmu zalecają odpowiednie zmodernizowanie izby, zapewniając swobodę poruszania się osób na wózku inwalidzkim. Należy zauważyć, iż zgodnie z ratyfikowaną przez Polskę dnia 6 września 2012 roku Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych - aby umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie w wszystkich sferach, Państwa strony podejmą odpowiednie środki obejmujące rozpoznanie i eliminację barier w zakresie dostępności budynków [art. 9 ust. 1, Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona dnia 13 grudnia 2006 roku w Nowym Jorku (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169)].

11. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

I. Kierownikowi Policyjnej Izby Dziecka w Olsztynie:

1. przeprowadzanie sprawdzenia tylko w uzasadnionych przypadkach, opisanych w pkt 5.1 niniejszego Raportu;
2. umożliwienie noszenia prywatnej odzieży, zgodnie z uwagami zawartymi w pkt 5.2 Raportu;
3. pilne uruchomienie boiska sportowego i umożliwienie nieletnim odbywania zajęć sportowych i spacerów na nim
4. zapewnienie funkcjonariuszom szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym;
5. przeprowadzenia kompleksowego remontu połączonego z wymianą mebli w świetlicach oraz gabinecie lekarskim;
6. odpowiednie zmodernizowanie izby, zapewniając swobodę poruszania się osób na wózku inwalidzkim;
7. wyposażenie PID w jednorazowe biustonosze.

II. Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w Olsztynie:

1. Wsparcie finansowe realizacji zaleceń przedstawicieli KMP.